

พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่

BUDDHISM AND MODERN SCIENCES

Review Book

บทความวิจารณ์

กรกมล เอื้อวิวัฒน์สกุล

Konkamon Ueavivatsakul

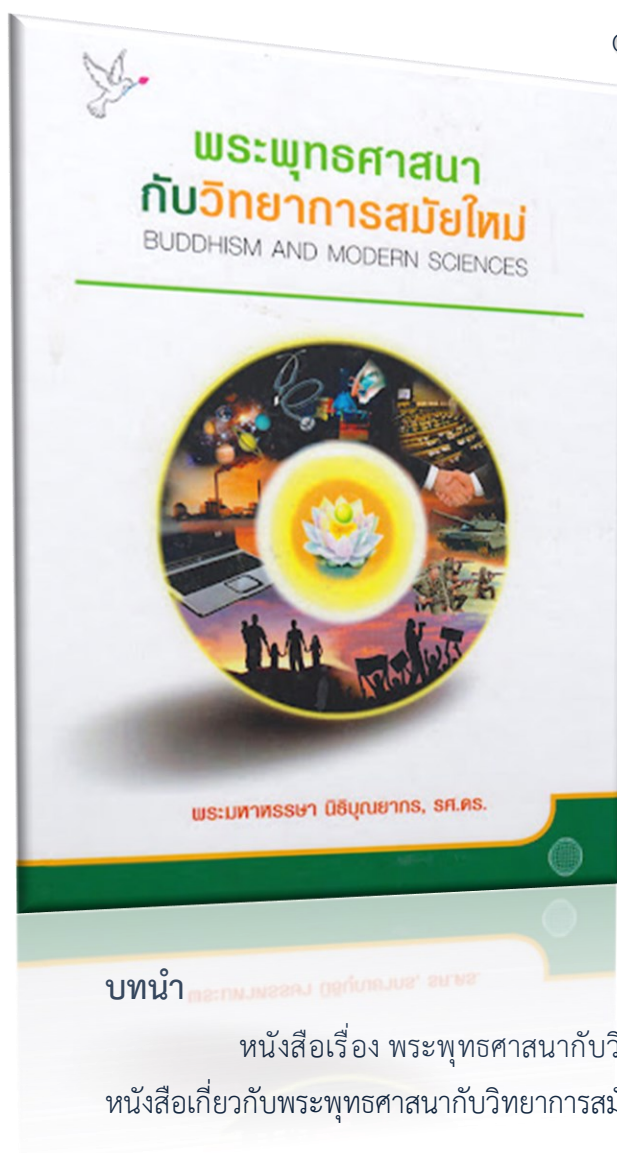
พุทธศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ph.D. Stude Department of Buddhist Studies

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: pattgreeny55@gmail.com

ชื่อหนังสือ พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่

ผู้เขียน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ. ดร.

สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีที่พิมพ์ 2557

พิมพ์ครั้งที่ พิมพ์ครั้งที่ 4

จำนวนหน้า 744.

บทนำ

หนังสือเรื่อง พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร. เป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งหนังสือนี้มี

จำนวน 742 หน้า (Buddhism and Modern Science, 2014) 6. ส่วนเนื้อหาของหนังสือมีทั้งหมด 5 ภาค 8 บท และมีเนื้อหาโดยภาพรวมจากหนังสือผู้เขียนได้อธิบายถึงรายละเอียดของการบูรณาการกับวิทยาการสมัยใหม่ หรือศาสตร์สมัยใหม่ ที่จะนำมาพัฒนาจิตใจและสังคม อันเป็นส่วนสำคัญในการนำมากำหนดเป็นจุดยืนในการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้เป็นไปตามกรอบวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยว่า จัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม ในการพัฒนาและความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเชื่อมประสานระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่ จะนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือและวิถีวิทยาเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาองค์ความรู้สู่การข้ามพรมแดนระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ในการจัดการกับวิกฤติการณ์ใหม่ๆ ที่โลกกำลังเผชิญหน้าอยู่และเผื่อคำตอบที่สอดคล้องกับสถานการณ์และความเป็นจริง เพื่อเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการ และอุปสรรคต่าง ๆ ดังนั้นการเข้าใจและนำองค์ความรู้จากวิทยาการต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต จะทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนากาย พฤติกรรม จิต และปัญญาของตน รวมทั้งสังคมให้ประสานสอดคล้องกันมากขึ้น ผู้วิจารณ์จึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาทั้งศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะนำมาบูรณาการกับพระพุทธศาสนาว่ามีความสัมพันธ์หรือสอดคล้องกันในรูปแบบไหนที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและที่สามารถนำมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตประจำวันได้โดยคำนึงถึงกรอบของศาสตร์ต่าง ๆ ที่ประยุกต์กับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้คนในสังคมสนใจในการนำวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่มาเป็นตัวตั้งและเป็นฐานในการประยุกต์ใช้ ศีลธรรม อธิบาย วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

เนื้อหาโดยย่อ

หนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ของพระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส) นี้ ทำให้เห็นถึงแนวทางในการศึกษา และวิจัยประเด็นพระพุทธศาสนากับวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งในแง่ของการเรียนรู้ในรายวิชาจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างตัวแบบที่ว่าด้วยการศึกษา และวิจัยภายใต้กรอบของคำว่า “พุทธบูรณาการ” และ “พุทธสหวิทยาการ” ให้ครอบคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ โดยให้ผู้เรียนได้ประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่มาอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือนำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์และตอบปัญหาทางวิทยาการและสังคมสมัยใหม่จะพบว่าแง่มุมที่น่าสนใจในมิติดังต่อไปนี้

ภาคที่ 1 ขอบเขตและวิถีวิทยาพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ความอยู่รอดระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ “ธรรมะเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมของชีวิต ธรรมจึงไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่อย่างไร ผู้ที่นำธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสม่ำเสมอจะเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา ประโยชน์ที่ได้รับจะรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป และประโยชน์ที่ได้รับจะรักษาวิชาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่หลักสูตรการศึกษาของประเทศไทยตลอดกาล”

ภาคที่ 2 พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอันเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและพฤติกรรมของธรรมชาติกับสภาวะทางกายภาพของโลกบนรากฐานของความจริงที่ต้องพิสูจน์ เช่น การทดลอง และการสืบค้น วิทยาศาสตร์ เป็นองค์ความรู้ที่ถูกจัดเป็น

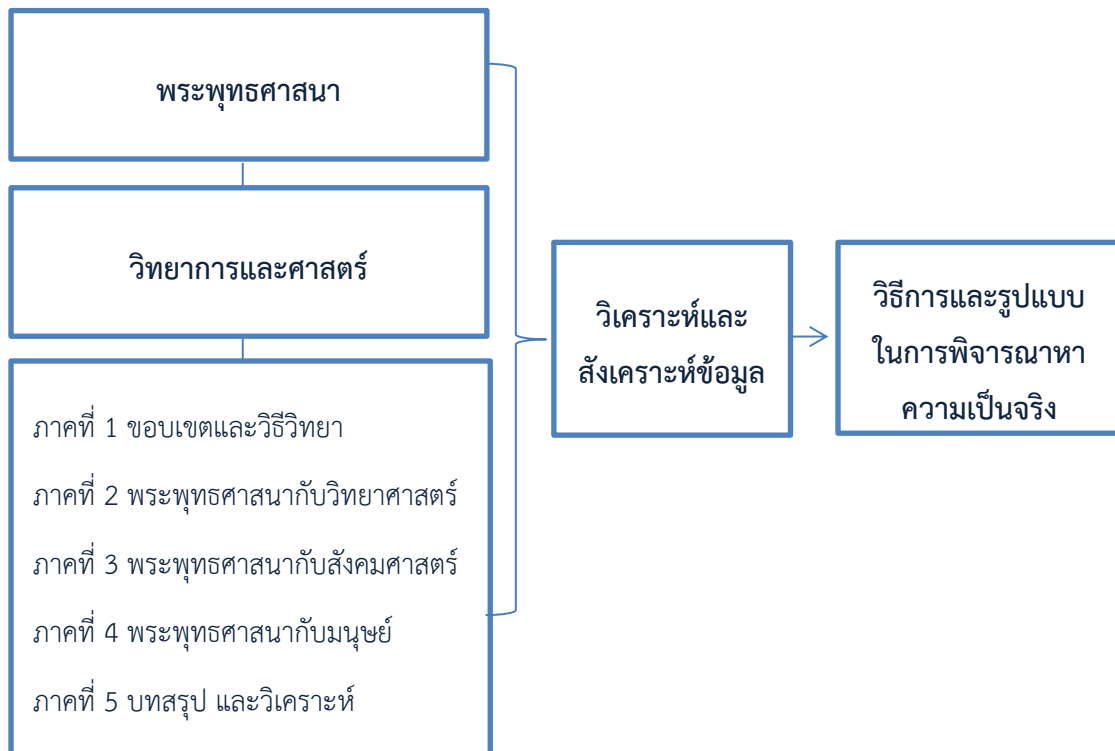
ระเบียบแบบแผนที่เกิดจากการสังเกตการณ์ การศึกษาและการทดลองที่ต้องดำเนินการต่อไปเพื่อที่จะตัดสินสถานะ หรือหลักการและวิธีการ

ภาคที่ 3 พระพุทธศาสนากับสังคมศาสตร์ ว่าด้วยการศึกษาของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในกลุ่มคน ครอบครัว และองค์กร ซึ่งมีการสร้างขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่มคน หรือสังคมของกลุ่มคน สังคมศาสตร์ จึงมีแขนงของศาสตร์ที่แตกออกมาจากปรัชญาและได้รับการพัฒนาให้แขนงของศาสตร์ของตนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ภาคที่ 4 พระพุทธศาสนากับมนุษย์ ว่าด้วยคุณค่าทางจิตใจ และงานของคนมีศิลปะ วรรณคดี ภาษาศาสตร์ ศาสนา และปรัชญา ซึ่งจะเห็นว่ามนุษย์ศาสตร์ จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวของมนุษย์ เป็นแขนงวิชาของความรู้เกี่ยวกับความคิดของมนุษย์ และเป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิถีความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบสุขเรียบร้อยของสังคม โดยเนื้อแท้การเมืองเป็นสิ่งที่ดำรงและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ภาคที่ 5 บทสรุป และวิเคราะห์ ศึกษาและสัมมนาในประเด็นพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งรายละเอียดได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเอาไว้ว่า แบบบูรณาการ หรือแบบสหวิทยาการ ให้ครอบคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ โดยการประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่มาอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือนำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์และตอบปัญหาทางวิทยาการ และสังคมสมัยใหม่

ในหนังสือยังได้อธิบายความหมายของคำว่า “บูรณาการ” ว่าเป็นศัพท์บัญญัติทางการศึกษา ซึ่งแต่เดิมใช้คำว่า “บูรณาการรวมหน่วย” เป็นคำบัญญัติให้ตรงกับคำว่า “Integration” ในภาษาอังกฤษ หมายความว่า การรวมหน่วยที่แยกๆ กันเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น หลักสูตรแบบบูรณาการรวมหน่วย ปัจจุบันใช้เพียงคำว่า “บูรณาการ” หมายความว่า การประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึก ฯลฯ เข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น การสอนภาษาแบบบูรณาการ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านทักษะต่าง ๆ ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในวิชาเดียวกัน ไม่แยกออกจากกันเป็นหลายวิชาดังแต่ก่อน “พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาแห่งการบูรณาการที่มีคำสอนครอบคลุมทั้งกฎธรรมชาติดีฝ่ายรูปธรรม และนามธรรม กฎทุกกฎรวมกันอยู่ภายใต้กฎธรรมชาตินิยาม การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ช่วยทำให้คนเรามีดวงตา 2 ข้าง บริบูรณ์ ดวงตาข้างหนึ่งคือ พระพุทธศาสนา ดวงตาอีกข้างคือศาสตร์สมัยใหม่ ใครที่ไม่รู้ทั้งพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เปรียบได้กับคนตาบอด (อันธจักษุ) ใครที่รู้แต่ศาสตร์สมัยใหม่อย่างเดียว จัดเป็นคนตาเดียว (เอกจักษุ) ส่วนใครที่รู้ทั้งพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ จัดเป็นคนสองตา (ทวิจักษุ) นั่นคือมีความรู้แบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ จากแนวทางดังกล่าว ท่านจึงนำวิธีการในการบูรณาการพระพุทธศาสนากับวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่ มาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งดังที่กล่าวข้างต้นนั้น สามารถนำไปออกแบบเป็น “รูปแบบเชิงมนทัศน์ของการเรียนรู้แบบสหวิทยาการระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ผู้วิจารณ์สามารถสรุปเนื้อหาเป็นแผนผังเชิงความคิดได้ดังนี้

บทวิจารณ์

จากเนื้อหาของหนังสือที่ปรากฏนี้ทำให้ผู้วิจารณ์มีความประสงค์ในการเสนอข้อวิจารณ์ 2 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นที่เห็นด้วย และประเด็นที่ตั้งข้อสังเกตด้านเนื้อหา ซึ่งเป็นประเด็นในมุมมองของผู้วิจารณ์ที่มีความสนใจในเรื่องนี้ ผู้วิจารณ์จะได้แสดงความคิดเห็นจากอ่านหนังสือเรื่องนี้จึงสรุปข้อวิจารณ์ได้ดังนี้

1. ประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยทั้งหมดมี 5 ประเด็น คือ

1) เป็นการเสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ในยุคนวัตกรรม เนื้อหาจากบทความที่ปรากฏชี้ชัดแจ้งในการนำเสนอการจัดการองค์ความรู้วิธีการศึกษาแบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ซึ่งประเด็นการเสนอจากหนังสือนี้ พระเมธีวชิรบัณฑิต, ศ.ดร. (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส) ได้นำแนวคิดการจัดการองค์ความรู้ในยุคนวัตกรรมของพระธรรมโกศาจารย์ในหนังสือ “วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่” ซึ่งได้ใช้หลักการในการบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ 2 วิธี คือ 1) วิธีการบูรณาการแบบพุทธวิทยา (Buddhology) โดยการนำเอาพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการอธิบายเสริมในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนาทันสมัย มีเหตุผล และสอดคล้องกับวิถีความเป็นไปของชีวิตและสังคมมากยิ่งขึ้น (2) วิธีการบูรณาการแบบธรรมวิทยา (Dhammology) (Methods for Integrating Buddhism with Modern Science, 2010, pp. 30-44) โดยการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมาเป็นฐานในการประยุกต์ใช้ตีความ อธิบาย วิเคราะห์ บูรณาการ และสังเคราะห์ออกเป็นชุดอธิบาย ชุดความคิด หรือชุดความรู้ต่าง ๆ ผู้วิจารณ์ได้เห็นความสำคัญของหนังสือเรื่องนี้โดยเฉพาะการอธิบายการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ในการสร้างการรับรู้ต่อประเด็นวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับความหมาย พัฒนาการและความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเชื่อมประสานระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่

ผู้เขียนได้อธิบายและได้ให้เหตุผลอย่างเข้าใจประเด็นที่สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจประเด็นดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

2) มีการแสดงแผนภูมิเพื่อให้สามารถเข้าใจได้ง่ายในเนื้อหา ในหนังสือนี้ปรากฏแผนภูมิอยู่ 3 แผนภูมิ สำคัญหลาย ๆ ประเด็นทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในแผนภูมิดังกล่าว คือ 1) แผนภูมิ “วิธีการบูรณาการพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ซึ่งแผนภูมินี้มาจากหนังสือของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เรื่อง “วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่” 2) แผนภูมิ “พุทธสหวิทยาการ” เป็นแผนภูมิในการอธิบายกระบวนการและขั้นตอนในการนำเอาพระพุทธศาสนามาอธิบายในศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนบทความได้สรุปองค์ความรู้สร้างขึ้นเอง 3) แผนภูมิ “รูปแบบเชิงมนทัศน์ของการเรียนรู้แบบสหวิทยาการระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ผู้วิจารณ์มองว่าผู้เขียนหนังสือได้สรุปองค์ความรู้ในเรื่องนี้สร้างขึ้นเอง ทำให้เห็นชัดในประเด็นทั้งหมดที่ปรากฏในรูปของแผนภูมิมีความเข้าใจที่ง่ายและสามารถนำไปต่อยอดของนักวิชาการต่อไป ถือเป็นความเด่นในเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือโดยภาพรวมได้ชัดเจน เป็นตัวอย่างในแต่ละบทที่เห็นภาพเป็นแผนผังเชิงความคิดซึ่งทำให้ผู้สนใจที่จะอ่านได้นำไปเป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในเชิงวิชาการได้เป็นอย่างดี

3) มีการอธิบายศัพท์ให้เข้าใจในทางวิชาการแก่ผู้อ่านมากขึ้น ด้วยการอธิบายศัพท์ต่าง ๆ ให้เข้าใจในความหมายที่ตรงกัน ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือที่ผู้เขียนพยายามอธิบาย หรือแปลความหมายของศัพท์ต่าง ๆ ให้เข้าใจโดยละเอียดในความมุ่งหมายที่จะใช้ในหนังสือด้วยการอธิบายศัพท์ เช่นคำว่า วิทยาการ (Sciences) หมายถึงอะไร? , ศาสตร์ (Science) คืออะไร?, และความหมายของคำศัพท์อื่น เช่นบูรณาการ (Integration, พุทธวิทยา (Buddhology), ธรรมวิทยา (Dhammology), และคำว่า สหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นต้น ผู้เขียนได้อธิบายและทำให้เห็นความสำคัญของเนื้อหาที่มีความสนใจและมีแหล่งข้อมูลอ้างอิงทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายแต่ละประเด็นได้ง่ายและสามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้อย่างเห็นรูปธรรม

4) ความเป็นมาและพัฒนาการของวิทยาการหรือศาสตร์ ผู้วิจารณ์ได้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการแบ่งยุคประวัติศาสตร์ตะวันตก (P 11)

ผู้วิจารณ์มองว่าในหนังสือมีการกล่าวถึงเส้นแบ่งของยุคดังกล่าวนี้ว่า มีอิทธิพลต่อพัฒนาการในการจัดแบ่งยุควิทยาการหรือศาสตร์ ตามการอธิบายของ ออกัส กอนต์ ได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งได้แบ่งพัฒนาการของวิทยาการ ศาสตร์ ความจริง หรือความรู้ออกเป็น 3 ยุค คือ 1) ยุคเทววิทยา เป็นยุคที่ได้รับความจริงหรือความรู้มาจากคำสอนทางศาสนา 2) ยุคอภิปรัชญา เป็นยุคแห่งการแสวงหาความจริงจากปรัชญา การแสวงหาองค์ความรู้ในยุคนี้นี้ ที่เกิดขึ้นจากฐานความคิดที่กลุ่มคนต่าง ๆ และ 3) ยุควิทยาศาสตร์ เป็นยุคที่มีการแสวงหาความรู้จากข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ โดยพยายามจำแนกประเภทของศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ คือ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และสังคมวิทยา ซึ่งผู้เขียนยังได้อธิบายถึงวิทยาศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาและทำให้ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้มีความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยาการหรือศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างเข้าใจมีการแบ่งยุคแต่ละยุคออกและมีการสรุปประเด็นในแต่ละยุคอย่างเข้าใจได้ง่ายสำหรับคนทั่วไปที่มาอ่านหนังสือเล่มนี้

5) ผลกระทบของวิทยาการสมัยใหม่ต่อพระพุทธศาสนา ผู้วิจารณ์มองว่าผู้เขียนได้มีการตั้งคำถามที่ชัดเจนและทำให้เกิดความรู้ใหม่ที่ว่า การเกิดขึ้นของวิทยาการสมัยใหม่ สร้างผลกระทบต่อสถานการณ์ศาสนาต่าง ๆ ในโลกนี้อย่างไร (P 30)

ผู้วิจารณ์มองว่าเป็นความจริงที่ทุกศาสนาในโลกนี้ต้องได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งในขณะที่พระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบเช่นเดียวกันกับศาสนาอื่น ๆ หากแต่เป็นผลกระทบในเชิงบวกซึ่งมีผลดีต่อหลักการที่พระพุทธศาสนาสอนอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายประเด็น เพราะว่าพระพุทธศาสนาไม่เคยขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์และไม่มีครั้งใดเลยที่พระสงฆ์กับนักวิทยาศาสตร์จะทะเลาะกันซึ่งมีนักวิชาการได้เขียนเรื่องวิทยาศาสตร์ในทัศนะพระพุทธศาสนา ทำให้ประเด็นนี้ผู้วิจารณ์ได้เห็นความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้ (Buddhism and modern world science, 2002, pp. 30-34) จึงทำให้พระพุทธศาสนาสามารถปรับและประยุกต์ได้กับทุกศาสตร์และผู้เขียนยังยกประเด็นตัวอย่างในพระพุทธศาสนามาเป็นการเสริมในการบรรยายเนื้อหาได้อย่างเข้าใจ

3.2 ประเด็นที่ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกต มีอยู่ 2 ประเด็น คือ

1) พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครอง ซึ่งผู้เขียนได้กำหนดไว้ในเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องบาปของนักการเมืองการปกครอง

ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตว่า ในประเด็นที่ผู้เขียนกล่าวถึงนักการเมือง ในภาคที่ 3 บทที่ 4 หน้าที่ 257 ไว้ว่า การที่นักการเมืองหาเสียงไว้อย่างไร แล้วไม่สามารถทำตามที่เขาเสียงเป็นการทำบาปและดูหมิ่นประชาชน

ผู้วิจารณ์เห็นว่า นักการเมืองต้องทำหน้าที่ของตัวเองในการพูด คิด และทำ ตามบทบาทเท่านั้น แต่ยังไม่ถึงขั้นกับคำว่าบาปของนักการเมืองการปกครอง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาก็กล่าวอยู่แล้วว่าการฆ่าสัตว์หรือทำร้ายผู้อื่นที่ถึงแก่ความตายหรือไม่เป็นสุข คนนั้นจึงถือว่าเป็นบาปแต่ก็ต้องดูเหตุปัจจัยที่ระบุว่าเป็นบาปหรือไม่บาป ดังที่ปรากฏในนิพเพธิกสูตรว่า เจตนาเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำความกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ซึ่งผู้เขียนควรระบุให้เห็นชัดเจนว่า บาปของนักการเมืองการปกครองนั้น คือประเด็นอะไร และผลกระทบของกรรมนั้นคืออะไร

ผู้วิจารณ์ขอเสนอว่า ผู้เขียนควรระบุว่่านักการเมืองบาปเพราะอะไร และเป็นบาปแบบไหน ควรมีการอธิบายให้ชัดเจน เพราะว่าการเมืองกับพระพุทธศาสนานั้น จะมีบทบาทที่ต่างกันการทำบาปในพระพุทธศาสนา ต้องมีการทำบาป 3 ทาง คือ ทางกายกรรม 3 วจีกรรม 4 และ มโนกรรม 3 เมื่อได้กระทำความกรรมใด กรรมหนึ่งใน 10 อกุศลกรรมบถแล้ว จึงถูกจัดว่าเป็นบาป

2) ขอบเขตการศึกษาของพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเอาไว้ว่า “ศึกษาและสัมมนาในประเด็นพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่โดยศึกษาแบบบูรณาการ หรือแบบสหวิทยาการ ให้ครอบคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้เขียนได้อธิบายถึงขอบเขตการศึกษา ในภาคที่ 1 หน้าที่ 67เอาไว้ว่า “การศึกษาและสัมมนาในประเด็นพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่โดยศึกษาแบบบูรณาการ หรือแบบสหวิทยาการ ให้ครอบคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์”

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่นำศาสตร์หลายๆศาสตร์ มารวมกันนั้น เป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจ เพราะว่าศาสตร์แต่ละศาสตร์ มีความสำคัญที่ต่างกัน และมีความหมายไปคนละทิศทางอยู่แล้ว การที่จะนำมาประยุกต์เข้าด้วยกันนั้น จะเป็นเรื่องที่ยากที่จะเข้าใจถึง หลักการ เครื่องมือ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน

ผู้วิจารณ์ขอเสนอว่า ผู้เขียน ควรใช้วิธีการศึกษาศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งโดยนำวิธีการและเนื้อหาจากศาสตร์นั้น ๆ มาศึกษาหาความจริงให้ปรากฏชัด เพื่อจัดการกับวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์และโลกกำลังเผชิญหน้าอยู่ในทุกวันนี้ ซึ่งวิทยาการสมัยใหม่นั้นมีเนื้อหาที่กว้างยากต่อการเข้าใจ และอธิบายประเด็นให้ชัดเจน

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ ได้แบ่งเนื้อหาเป็น 5 ภาค เป็นการศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในการนำศาสตร์ต่าง ๆ มาบูรณาการกับพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการเน้นศึกษาหาความจริงที่เกิดขึ้นจากความต้องการของคนในสังคม จากการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจารณ์ได้ทราบถึงหลักการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและศาสตร์ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการส่งเสริมและปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยเป็นไปตามยุคสมัยที่สังคมต้องการและยังส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของบุคคล ผู้วิจารณ์ได้รับประโยชน์อย่างมากทั้งในด้านแนวคิด และมุมมองที่มีความหลากหลาย เนื่องจากผลงาน เล่มงาน ล้วนเป็นไปในทางที่ดีสามารถอธิบายได้อย่างเข้าใจระบบและการดำเนินการ ทำให้ผู้อ่านได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในด้านพระพุทธศาสนา และเป็นเรื่องที่ผู้วิจารณ์มีความสนใจในการที่จะนำมาบูรณาการในงานวิชาการอยู่แล้ว จึงนับว่ามีประโยชน์ต่อตัวผู้วิจารณ์เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นคนในยุคนี้จึงเป็นยุคที่ยอมรับอะไรๆ ได้ง่ายมากหากเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ โดยการนำแนวคิดและเนื้อหาจากสาขาวิชามาบูรณาการโดยไม่เน้นการเรียงลำดับเนื้อหา แต่เน้นการเชื่อมโยงเนื้อหา จุดเด่นในประเด็นนี้คือการทำงานในเชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการอยู่ที่การเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันอันเป็นการทำงานร่วมกันแบบส่วนรวม อีกประการหนึ่งผู้ที่อ่านงานวิจารณ์นี้ยังจะได้ประโยชน์อย่างมากมาย เพราะฉะนั้นการมองเห็นประโยชน์ของงานเล่มนี้จึงเป็นประโยชน์สูงสุดกับผู้อ่านเพื่อจะนำไปปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันได้เป็นอย่างดี

Reference

Books :

Phra Thepsophon (Prayoon Dhammajitto). (2002). *Buddhism and modern world science*.

Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya

Phra Dhammakosajarn (Prayoon Dhammajitto). (2010). *Methods for Integrating Buddhism with Modern Science*. Bangkok: Kasem Saengnon.

Phra Mahahansa Dhammhaso. (2014). *Buddhism and modern technology*. Bangkok:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya edition*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.